

Kohtuasi C-290/20**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

30. juuni 2020

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Satversmes tiesa (konstitutsioonikohus, Läti)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

11. juuni 2020

Kaebaja:

AS Latvijas Gāze

Teised menetlusosalised:

Saeima (Läti parlament)

Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (avalike teenuste reguleeriv komisjon)

Põhikohtuasja ese

Põhiseaduslikkuse järelevalve küsimuses esitatud kaebus, mis puudutab Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (avalike teenuste reguleeriv komisjon) kehtestatud maagaasiedastusvõrguga liitumise eeskirjade kooskõla põhiseaduse (Satversme) ja energiaseaduse (Enerģētikas likums) sätetega ning energiaseaduse sätete kooskõla põhiseadusega ning milles palutakse välja selgitada, kas liikmesriigi õigusnormid, mille alusel võib iga maagaasikasutaja liituda maagaasiedastusvõrguga, on asjakohased.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Eelotsusetaotluse esitanud kohus palub ELTL artikli 267 alusel tõlgendada direktiivi 2009/73 artikli 2 punkti 3, artiklit 23 ja artikli 32 lõiget 1, et teha kindlaks, kas maagaasikasutajatel peab olema võimalus liituda maagaasiedastusvõrguga (ja kui jah, siis millisel kasutajate kategoorial).

Eelotsuse küsimused

1. Kas direktiivi 2009/73/EÜ artiklit 23 ja artikli 32 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigid peavad võtma vastu õigusnormid, mille kohaselt ühelt poolt võivad kõik lõpptarbijad valida, millist liiki võrguga – ülekande- või jaotusvõrk – liituda, ja teiselt poolt on võrguhaldur kohustatud võimaldama neil asjaomase võrguga liituda?

2. Kas direktiivi 2009/73/EÜ artiklit 23 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigid on kohustatud võtma vastu õigusnormid, mille kohaselt on maagaasiedastusvõrguga lubatud liituda ainult lõpptarbijatel, kes ei ole kodutarbijad (st üksnes tööstustarbijatel)?

3. Kas direktiivi 2009/73/EÜ artiklit 23, eelkõige mõistet „uus tööstustarbija“ tuleb tõlgendada nii, et see artikkel paneb liikmesriikidele kohustuse kehtestada õigusnormid, mille kohaselt on lubatud maagaasiedastusvõrguga liituda ainult sellistel lõpptarbijatel, kes ei ole kodutarbijad (st ainult tööstustarbijatel), keda ei ole varem olnud jaotusvõrku ühendatud?

4. Kas direktiivi 2009/73/EÜ artikli 2 punkti 3 ja artiklit 23 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt hõlmab maagaasi ülekandmine maagaasi ülekandmist otse lõpptarbija maagaasitarnevõrku?

Viidatud liidu õigusnormid

Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELTL) artikli 2 lõige 2 ning artikli 4 lõike 2 punktid a ja i.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuli 2009. aasta direktiiv 2009/73/EÜ, mis käsitleb maagaasi siseturu ühiseeskirju ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2003/55/EÜ, põhjendused 1, 3, 6, 8 ja 48, artikli 2 punktid 3, 5, 24 ja 25-27, artikli 23 lõiked 1 ja 2 ning artikli 32 lõige 1.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2003. aasta direktiiv 2003/54/EÜ, mis käsitleb elektrienergia siseturu ühiseeskirju ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 96/92/EÜ, artiklid 2 ja 20.

Euroopa Kohtu praktika

9. oktoobri 2008. aasta kohtuotsus Sabatauskas jt, C-239/07, EU:C:2008:551, punktid 45, 47 ja 49.

Liikmesriigi õiguslik raamistik

Läti Vabariigi põhiseadus, artiklid 1, 64, 89 ja artikli 105 esimene lause.

Energiaseadus, artikli 1 punktid 7, 12, 13, 15, 16, 32 ja 35, artikli 45 lõiked 2 ja 7, artikli 84¹ lõige 1 ja artikli 111 lõike 1 punktid 1 ja 2.

Avalike teenuste reguleeriva komisjoni nõukogu 18. aprilli 2019. aasta otsus nr 1/7 „Maagaasiedastusvõrku ühendamise eeskirjad biometāni tootjatele, veeldatud maagaasi võrgu halduritele ja maagaasikasutajatele“ („Dabasgāzes pārvades sistēmas pieslēguma noteikumi biometāna ražotājiem, sašķidrinātās dabasgāzes sistēmas operatoriem un dabasgāzes lietotājiem“).

Põhikohtuasja asjaolude ja menetluse kokkuvõte

- 1 Vaidlusalune õigusnorm – energiaseaduse artikli 84¹ lõige 1 – lisati sellesse seadusesse 2016. aasta muudatustega, mis olid vajalikud eelkõige direktiivi 2009/73 nõuete täitmiseks, tagades tõhusa siseturu loomise, et võimaldada Euroopa Liidus maagaasi müüa võrdsetel tingimustel ilma diskrimineerimiseta ja piiranguteta ning selleks, et tagada kolmandatele isikutele majanduslikult mõistlik ja tõhus juurdepääs maagaasivõrgule.
- 2 See õigusnorm näeb ette, et avalike teenuste reguleeriv komisjon kiidab heaks maagaasiedastusvõrgu halduri kehtestatud maagaasiedastusvõrku ühendamise eeskirjad biometāni tootjatele, veeldatud maagaasi võrgu halduritele ja maagaasikasutajatele, samuti maagaasijaotusvõrgu halduri kehtestatud maagaasijaotusvõrku ühendamise eeskirjad maagaasikasutajatele. Lisaks hõlmab maagaasi ülekande energiaseaduse kohaselt maagaasi ülekandmist ülekandevõrkudes mitte ainult maagaasijaotusvõrku, vaid ka otse maagaasikasutajatele. Maagaasi jaotamine hõlmab ka maagaasi ülekandmist maagaasiedastusvõrgust maagaasikasutaja energiatarnevõrku.
- 3 Avalike teenuste reguleeriva komisjoni nõukogu võttis 18. aprillil 2019 vastu otsuse nr 1/7 „Maagaasi edastusvõrgu ühendamise eeskirjad biometāni tootjatele, veeldatud maagaasivõrkude halduritele ja maagaasikasutajatele“. Nende eeskirjade kohaselt võib iga maagaasikasutaja liituda maagaasiedastusvõrguga ilma jaotusvõrgu halduri vahendusega.
- 4 Kaebaja esitas Satversmes tiesale (konstitutsioonikohus) kaebuse põhiseaduslikkuse järelevalve küsimuses, kuna ta leidis, et need eeskirjad ja energiaseaduse artikli 84¹ lõige 1 rikuvad eelkõige tema omandiõigust.
- 5 Kaebaja kaebuse alusel põhiseaduslikkuse järelevalve küsimuses tuleb Satversmes tiesal (konstitutsioonikohus) otsustada: 1) kas maagaasiedastusvõrku ühendamise eeskirjad on kooskõlas Läti Vabariigi põhiseaduse artiklitega 1, 64, 89 ja artikli 105 esimese lausega ning energiaseaduse artikli 45 lõikega 7 ja artikli 84¹ lõikega 1; ja 2) kas energiaseaduse artikli 84¹ lõige 1 on kooskõlas Läti Vabariigi põhiseaduse artikliga 64.

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid

- 6 **Kaebaja** sõnul ei ole vaidlusalused normid kooskõlas põhiseaduse artikliga 64 ja artikli 105 esimese lausega; rikuvad põhiseaduse artiklitest 1 ja 89 tulenevaid hea halduse, hea õigusloome, õiguspärase ootuse kaitse ja õiguskindluse põhimõtteid; ning ei ole kooskõlas ka energiaseaduse artikli 45 lõikega 7 ja artikli 84¹ lõikega 1. Energiaseaduse artikli 84¹ lõige 1 omakorda ei ole kooskõlas põhiseaduse artikliga 64.
- 7 Kaebaja väidab, et kuni 3. aprillini 2017 tagas ainult tema kui vertikaalselt integreeritud ettevõtja maagaasi ostu, ladustamise, ülekandmise, jaotamise ja turustamise Läti maagaasiturul. Läti maagaasiturul liberaliseerimise protsessis loodi selle kaebajast eraldamise teel aktsiaselts Conexus Baltic Grid, kellele kanti üle muu hulgas üleriigiline maagaasi ülekandmise infrastruktuur ja ühtne maagaasiedastusvõrk. Kaebaja ei ole selle aktsiaseltsi aktsionär. Lisaks asutati kaebajast eraldiseisva tütarettvõtjana aktsiaselts Gaso, kes osutab litsentsi alusel Läti territooriumil maagaasi jaotamise teenust. Kaebaja on selle aktsiaseltsi ainuaktsionär ja jätkab maagaasi turustamist. Vastavalt litsentsile on aktsiaselts Gaso Lätis ainus maagaasijaotusvõrgu haldur, kes tagab maagaasi tarnimise ülekandevõrgust lõpptarbijatele. Maagaasi jaotamise segment on kaebaja kontserni üks olulisemaid käibesegmente. Vaidlusalused maagaasiedastusvõrku ühendamise eeskirjad võimaldavad kõigil maagaasikasutajatel liituda maagaasiedastusvõrguga ilma jaotusvõrgu halduri vahenduseta. Selliselt piiratakse kaebaja kontserni kuuluva aktsiaseltsi Gaso litsentsi alusel omandatud õigust tegeleda majandustegevusega maagaasijaotusvõrgu valdkonnas.
- 8 Kaebaja leiab, et vaidlusaluste eeskirjade vastuvõtmise tagajärjel vähenes kaebaja kontserni väärtus ning sellega rikuti tema põhiseaduse artikliga 105 antud omandiõigust. Kuna vaidlusalused eeskirjad võeti vastu energiaseaduse artikli 84¹ lõike 1 alusel, rikub seda omandiõigust ka energiaseaduse see õigusnorm.
- 9 Kaebaja sõnul nähtub energiaseaduse artikli 84¹ lõike 1 analüüsist selle seaduse olemust ja eesmärki arvestades, et seadusandja ei ole lubanud avalike teenuste reguleerival komisjonil võtta vastu eeskirju, mis võimaldaksid kõigil maagaasikasutajatel maagaasijaotusvõrgu ühendusest loobuda ja liituda otse maagaasiedastusvõrguga. Selles osas tuleb arvesse võtta direktiivi 2009/73.
- 10 Kaebaja sõnul tuleneb direktiivist 2009/73 maagaasijaotusvõrgu haldurite sõltumatus ja eraldamine maagaasiedastusvõrgu halduritest. Maagaasikasutajatel on õigus ühendusele maagaasivõrku, kuid ei ole õigust liituda teatud tüüpi võrguga – jaotus- või ülekandevõrguga. Üldjuhul liitub maagaasikasutaja maagaasivõrguga maagaasijaotusvõrgu kaudu, mille operaator on maagaasijaotusvõrgu haldur.
- 11 Kaebaja väidab, et vastavalt direktiivi 2009/73 artiklile 23 võivad liikmesriigi kehtestatud õigusnormid võimaldada maagaasikasutajatel otse maagaasiedastusvõrguga liituda vaid juhul, kui maagaasijaotusvõrgu haldur

keeldub neid võrku ühendamast tehniliste või operatiivsete piirangute tõttu või kui esineb muid objektiivseid põhjusi, mille tõttu on vaja maagaasikasutaja otse maagaasiedastusvõrku ühendada. Lisaks käsitleb see artikkel ainult ühte konkreetset maagaasikasutajate rühma – tööstustarbijaid.

- 12 **Vaidlustatud akti väljastanud üksus – avalike teenuste reguleeriv komisjon** märgib, et vaidlusalused eeskirjad on kooskõlas põhiseadusega, energiaseaduse artikli 45 lõikega 7 ja selle seaduse vaidlusaluse sättega, nimelt energiaseaduse artikli 84¹ lõikega 1.
- 13 Tema arusaamise järgi on energiaseaduse artikli 84¹ lõikega 1 üle võetud direktiivi 2009/73 artikkel 23, mille kohaselt peavad liikmesriigid tagama tööstustarbijate rajatiste mittediskrimineeriva ühendamise maagaasiedastusvõrku.
- 14 Asjaolu, et vaidlusalused eeskirjad näevad energiaseaduse artikli 84¹ lõikes 1 nimetatud üksustele, sealhulgas maagaasikasutajatele ette õiguse taotleda oma rajatiste ühendamist maagaasiedastusvõrku ja maagaasiedastusvõrgu halduri kohustuse tagada selline ühendus, ning samuti maagaasikasutajate võimaluse saada pärast sellist ühendamist maagaasi maagaasiedastusvõrgust, ei muuda maagaasi ülekandmist ülekandevõrgu kaudu maagaasi jaotamiseks.
- 15 [Asjaomase üksuse sõnul] palusid huvitatud pooled vaidlusaluste eeskirjade väljatöötamise käigus piirata maagaasikasutajate rajatiste ühendamist maagaasiedastusvõrku. Riigisisestes õigusaktides ega direktiivi 2009/23 artikli 23 lõikes 1 ei ole selle õiguse piiranguid siiski ette nähtud. Lisaks, isegi kui mõned tööstuslikud maagaasitarbijad otsustaksid oma rajatised maagaasijaotusvõrgust eemaldada ja ühendada need maagaasiedastusvõrku, oleks mõju ülejäänud maagaasikasutajate maksetele maagaasi jaotamise eest suhteliselt väike.

Eelotsusetaotluse põhjenduse kokkuvõte

- 16 Käesolevas asjas on vaja kindlaks teha, kas direktiiviga 2009/73 on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt saab maagaasikasutaja liituda maagaasiedastusvõrguga.
- 17 Satversmes tiesa (konstitutsioonikohus) sõnul nähtub direktiivi 2009/73 artikli 2 punktist 3 esmapilgul, et maagaasi ülekande ei hõlma maagaasi ülekandmist võrgusektori kaudu, mis kuulub kõrgsurvegaasijuhtmete hulka, mida kasutatakse peamiselt kohalikuks maagaasi jaotamiseks, et tarnida gaasi lõpptarbijale. Maagaasi kantakse nimelt lõpptarbijale maagaasi tarnimise võrku üle otse maagaasijaotusvõrgust, mitte maagaasiedastusvõrgu kaudu.
- 18 Siiski nähtub direktiivi 2009/73 artiklist 23, et tööstustarbijaid või vähemalt uusi tööstustarbijaid võib maagaasiedastusvõrku ühendada. Direktiiv 2009/73 ei täpsusta mõistet „tööstustarbija“. Direktiivi 2009/73 artikli 2 punktis 24 nimetatud tarbijakategooriate hulgast tuleks mõistele „tööstustarbija“ anda lõpptarbija tähendus, kuna selle direktiivi ettevalmistavate materjalide põhjal võib mõiste

„tööstustarbija“ hõlmata isikuid, kes tarbivad maagaasi. Satversmes tiesa (konstitutsioonikohus) leiab, et kuna direktiivi 2009/73 artikli 2 punktis 27 nimetatud lõpptarbija võib olla nii kodutarbija kui ka mitte-kodutarbija, võib tööstustarbija olla ainult mitte-kodutarbija selle direktiivi artikli 2 punkti 26 tähenduses.

- 19 Seega võiks aru saada, et direktiivi 2009/73 artiklist 23 tuleneb liikmesriikide kohustus võtta vastu õigusnormid, mis võimaldaksid vähemalt mitte-kodutarbijatel liituda otse maagaasiedastusvõrguga, või et sellised õigusnormid võivad olla selle direktiiviga kooskõlas.
- 20 Käesolevas kohtuasjas vaidlusalustest eeskirjadest ja energiaseaduse artikli 1 punktidest 13 ja 15 nähtub, et Lätis võib maagaasiedastusvõrku ühendada kõik maagaasikasutajad, ka need, kes ei ole uued tööstustarbijad. Käesolevas asjas tuleb seega kindlaks teha, kas sellised õigusnormid on vastuolus direktiivi 2009/73 artikli 2 punktiga 3 ja artikliga 23.
- 21 Käesolevas asjas tuleb arvesse võtta ELTL artikli 2 lõiget 2, mis käsitleb Euroopa Liidu ja liikmesriikide pädevust teatavates valdkondades. Artikli 4 lõike 2 punktide a ja i kohaselt on Euroopa Liidu ja liikmesriikide pädevus siseturu ja energia valdkonnas jagatud.
- 22 Direktiivi 2009/73 vastu võttes teostasid Euroopa Parlament ja nõukogu peamiselt Euroopa Liidu pädevust siseturu ja energia valdkonnas. Käesolevas asjas püsib siiski kahtlus, milline tähendus on direktiivi 2009/73 artikli 32 lõikes 1 sätestatud kolmandate isikute juurdepääsu põhimõttel Euroopa Liidu ja liikmesriikide jagatud pädevuse teostamisel.
- 23 Direktiivi 2009/73/EÜ põhjendustest 1, 3, 6 ja 8 nähtub, et Euroopa Liidu maagaasi siseturu eesmärk on anda kõikidele Euroopa Liidu tarbijatele tegelik valikuvõimalus, olenemata sellest, kas nad on kodanikud või ettevõtjad. Kui võrgud ei ole tegelikult tootmis- ja tarnetegevusest eraldatud, esineb võrgu käitamisel diskrimineerimise oht. Selline diskrimineerimine võib tekkida, kui vertikaalselt integreeritud ettevõtja tegeleb samal ajal maagaasi tootmise või tarnimisega ning haldab maagaasiedastus- ja -jaotusvõrku. Sellisel juhul ei pruugi vertikaalselt integreeritud ettevõtjal olla huvi tagada võimalikele konkurentidele maagaasi tootmise või tarnimise turul juurdepääs tema hallatavatele maagaasiedastus- ja -jaotusvõrkudele. See raskendaks EL toimimise lepinguga tagatud vabaduste teostamist, kuna see ei võimalda kõigil tarbijatel oma tarnijat vabalt valida ja kõigil tarnijatel oma kliente vabalt varustada, kuigi direktiivi 2009/73 põhjenduse 48 kohaselt peaksid direktiivi keskmises olema tarbijate huvid.
- 24 Satversmes tiesa (konstitutsioonikohus) hinnangul tuleneb eelnevatest kaalutlustest, et direktiivi 2009/73 eesmärk on kaitsta tarbijate huve, tagades vastavate tarbijate, st lõpptarbijate valitud kaubandusettevõtjate või maagaasitarnijate kaitse diskrimineerimise vastu maagaasiedastus- ja -

jaotusvõrkudele juurdepääsul. Direktiivi 2009/73 artikli 32 lõikes 1 sätestatud kolmandate isikute juurdepääsu põhimõte puudutab kaudselt lõpptarbijaid.

- 25 Euroopa Liidu Kohus on väljendanud samalaadseid seisukohti, hinnates elektrienergia siseturule kolmandate isikute juurdepääsu põhimõtet vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2003. aasta direktiivi 2003/54/EÜ (mis käsitleb elektrienergia siseturu ühiseeskirju ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 96/92/EÜ) artiklile 20. Selle artikli lõikes 1 oli konkreetselt sätestatud, et liikmesriigid tagavad, et rakendatakse kolmandate isikute edastus- ja jaotusvõrkudele juurepääsu süsteemi, mis põhineb avaldatud, kõikide vabatarbijate suhtes kohaldatavatel tariifidel ning mida kohaldatakse objektiivselt ja võrgukasutajate vahel vahet tegemata. Lisaks, kuigi direktiiv 2003/54 ei sisaldanud direktiivi 2009/73 artikliga 23 analoogset sätet, nägi direktiivi 2003/54 artikkel 2 ette, et edastamine hõlmab elektrienergia transportimiste mitte ainult jaotusettevõtjatele, vaid ka lõpptarbijatele.
- 26 Selle kohta on Euroopa Kohus järeldanud, et võrgukasutajate lisamisega direktiivi 2003/54 artikli 20 lõike 1 kohaldamisalasse antakse selle sättega ka vabatarbijatele õigus saada võrkudele ilma diskrimineerimiseta juurdepääs. Liikmesriikidele jäi võrgukasutajate, sealhulgas vabatarbijate suunamisel seda või teist tüüpi võrku kasutama kaalutlusruum, kuid seda siiski tingimusel, et seda tehakse mittediskrimineerivatel eesmärkidel ja objektiivsetest põhjendustest lähtudes. Võrgukasutajatel oli seega õigus elektrivõrgule juurdepääsuks, kuid liikmesriigid võisid otsustada, et ühendus tehakse seda või teist tüüpi võrku. Neid kaalutlusi arvestades otsustas Euroopa Kohus, et direktiivi 2003/54 artiklit 20 tuli tõlgendada nii, et see säte määras kindlaks liikmesriikide kohustused vaid seoses kolmandate isikute juurdepääsuga elektrienergia edastus- ja jaotusvõrkudele, mitte seoses nende isikute ühendamiseга nimetatud võrkudesse; nimetatud säte ei näinud ette seda, et võrkudele juurdepääsu süsteem, mille liikmesriigid peavad looma, peaks võimaldama vabatarbijal oma äranägemisel valida, millisesse võrku ta soovib end ühendada (Euroopa Kohtu 9. oktoobri 2008. aasta kohtuotsus Sabatauskas jt, C-239/07, EU:C:2008:551, punktid 45, 47 ja 49).
- 27 Viidatud Euroopa Kohtu otsus puudutab põhimõtet, et kolmandad isikud pääsevad elektrienergia siseturule, kuid sama põhimõtet tunnustatakse ka maagaasi siseturul. Seepärast tuleks järeldada, et direktiivi 2009/73 artiklis 1 määratakse kindlaks liikmesriikide kohustused vaid seoses kolmandate isikute juurdepääsuga maagaasiedastus- ja -jaotusvõrkudele, mitte seoses nende isikute ühendamiseга nimetatud võrkudesse; nimetatud säte ei näe ette seda, et võrkudele juurdepääsu süsteem, mille liikmesriigid peavad looma, peaks võimaldama lõpptarbijal oma äranägemisel valida, millise võrguga ta liitub.
- 28 Eeltoodud kaalutlusi arvestades võib teha erinevad järeldused, nimelt:
1. Direktiivi 2009/73 artikli 32 lõige 1 paneb liikmesriikidele kohustused seoses kolmandate isikute juurdepääsuga maagaasitarnevõrkudele, mitte nende ühendamiseга maagaasitarnevõrkudesse, ning liikmesriikidele jääb

tegutsemisruum, et suunata võrgukasutajaid, sealhulgas lõpptarbijad, ühte või teist liiki võrku, samas kui liikmesriikidele direktiivi artikliga 23 kehtestatud nõuded tööstustarbijate maagaasiedastusvõrku ühendamise kohta puudutavad üksnes juhtusid, kus liikmesriik on suunanud lõpptarbijad maagaasiedastusvõrku.

2. Direktiivi 2009/73 artikkel 23 ja artikli 32 lõige 1 panevad liikmesriikidele seoses kolmandate isikute juurdepääsuga maagaasitarnevõrkudele ja nende ühendamisega maagaasitarnevõrkudesse kohustused, mis näevad muu hulgas ette tööstustarbijate ühendamise nii maagaasiedastusvõrkudesse kui ka maagaasijaotusvõrkudesse.

- 29 Käesolevas asjas on Satversmes tiesa (konstitutsioonikohus) juba tuvastanud energiaseaduse seose direktiivi 2009/73 ja selle sätete sisuga. Euroopa Kohtu praktika ei ole käesolevas määruses tõstatatud küsimuste osas veel välja kujunenud. Sellest järeldeb, et käesoleva kohtuasja asjaolud õigustavad Euroopa Liidu Kohtule eelotsusetaotluse esitamist.